

Azərbaycan və qonşu ölkələrin əhalisinin məskunlaşması

İzahat vərəqəsi

«Azərbaycan və qonşu ölkələrin əhali məskunlaşması» fənni BDU-nun coğrafiya fakültəsində «Азярбайъанын вя онунла гоншу юлкялярин игтисади вя социал ъоьрафийасы» ixtisası üzrə təhsil alan magistrantlara 1-ci kursun 2-ci semestrində 45 saat həcmində (30 saat mühazirə, 15 saat məşğələ) tədris edilir.

Bu proqramın məqsədi Coğrafiya fakültəsinin magistrantlarına Azərbaycan və qonşu ölkələrin əhalisinin demoqrafiyası, miqrasiyası, məskunlaşması və coğrafi problemlərini tədrisi məqsədəuyğundur. Bu sahədə Azərbaycanla qonşu ölkələr arasında fərqlərin müəyyən edilməsidir. Proqram həm də magistr dissertasiyası üzrə tədqiqatlar aparənlar üçün də əlavə vəsait kimi də istifadə edilə bilər.

Mövzular üzrə saatların paylanması.

№	Mövzular	Cəmi	O cümlədən	
			müh.	lab.
1	Fənnin predmeti, məqsəd və vəzifələri. Azərbaycanın əhalisinin demoqrafik inkişafı	2	2	
2	Azərbaycan əhalisinin sayı cins, yaş tərkibi. Təbii və mexaniki artımının iqtisadi-coğrafi problemləri.	4	2	2
3	Azərbaycanda şəhər və kənd məskunlaşması və urbanizasiya.	2	2	
4	Rusiya Federasiyasının demoqrafik inkişafı.	4	2	2
5	Rusiyada əhalinin məskunlaşması	2	2	
6	Qazaxıstan Respublikasının demoqrafik inkişafı	4	2	2
7	Qazaxıstanda əhalinin məskunlaşması	2	2	
8	İran İslam Respublikasının demoqrafik inkişafı.	4	2	2
9	İran İslam Respublikasında	2	2	

	əhalinin məskunlaşması.			
10	Gürcüstan Respublikasının demoqrafik inkişafı.	4	2	2
11	Gürcüstan Respublikasının əhalinin məskunlaşması.	2	2	
12	Türkiyənin demoqrafik inkişafı.	4	2	2
13	Türkiyənin əhalisinin məskunlaşması.	2	2	
14	Türkmənistanın demoqrafik inkişafı və əhalinin məskunlaşması	4	2	2
15	Ermənistanın demoqrafik inkişafı və əhalisinin məskunlaşması.	3	2	1
Cəmi		45	30	15

Mövzular və onların məzmunu.

1. Fənnin predmeti, məqsəd və vəzifələri. Azərbaycanın əhalisinin demoqrafik inkişafı Fənnin tədrisinin məqsədi və vəzifələri. Azərbaycanın və qonşu ölkələrin əhalisinin öyrənilməsinin tarixi, aparılmış tədqiqatların təhlili, əsas sahələri və əhəmiyyəti (demoqrafiyanın, etnoqrafiyanın, sosioloqiyanın) əhali coğrafiyası ilə qarışıqlı əlaqələri. Əhalinin siyahıyaalma materialları və cari statistika.

Respublikada demoqrafik proseslərin ümumi qanunauyğunluqları. Azərbaycan əhalisinin formalaşmasının tarixi inkişaf xüsusiyyətləri. Əhalinin təbii artımına, formalaşmasına və yerləşməsinə təsir göstərən sosial-iqtisadi, hərbi-siyasi amillər.

2. Azərbaycan əhalisinin sayı cins, yaş tərkibi. Təbii və mexaniki artımının iqtisadi-coğrafi problemləri. Azərbaycan Respublikasında əhalinin təbii hərəkətinin ümumi xarakteristikası. Əhalinin siyahıyaalma məlumatları və cari statistika əsasında əhalinin sayının artım dinamikası. Əhalinin cins və yaş tərkibi. Təbii artımın rayonlar üzrə fərgli cəhətləri. Mexaniki hərəkətin rolu və öyrənilməsinin əhəmiyyəti. Respublikada əhalinin mexaniki hərəkətinin xüsusiyyətləri, rayonlar üzrə fərgli cəhətləri. Qaçqınlar və məcburi köçkünlər və onların problemləri.

3. Azərbaycanda şəhər və kənd məskunlaşması və urbanizasiya. Məskunlaşma nədir və Azərbaycanda bu prosesin inkişafının əsas cəhətləri. Məskunlaşmanın formaları, funksiyaları və tipləri. Respublikada şəhər və kənd əhalisinin nisbəti, bu amilin məskunlaşma sistemlərinin formalaşmasına təsiri. Azərbaycanda şəhər və kəndlərin yenidən qurulmasının iqtisadi-coğrafi problemləri. Dağlıq və düzən rayonların məskunlaşmasındakı fərqlər. Respublikada şəhər məskunlaşmasının təbii iqtisadi bazası. Urbanizasiyanın tipləri və müasir formaları. Şəhərlərin tipolojiyasının və təsnifatının problemləri. Şəhərlərin ərazi atrukturu və istifadəsinin problemləri. Şəhərlərin demoqrafik, iqtisadi və ekoloji problemləri. Bakı aqlomerasiyasının inkişafının tənzimlənməsinin problemləri.

4. Rusiya Federasiyasının demoqrafik inkişafı. Rusiyada əhalinin sayının formalaşmasında təbii və mexaniki artımının rolu. Əhalinin orta illik artım dinamikası, meyllər.

Əhalinin təbii artımının regional xüsusiyyətləri. Miqrasiya prosesləri. Daxili və xarici miqrasiya. Demografik siyasətin mahiyyəti.

5. Rusiyada əhalinin məskunlaşması. Kənd məskunlaşması. Şəhər və kənd məskunlaşmasının strukturunda baş verən dəyişikliklər. Məskunlaşmanın regional xüsusiyyətləri və bu sahədə baş verən yeniliklər. Böyük şəhərləri. Şəhərlərin əhalisinin sayının qrupları. Bu sahədə baş verən dəyişikliklər. Şəhərlərin maddi və sosial bazaları. Müasir inkişaf xüsusiyyətləri. Şəhərlərin demografik inkişafına onun təsiri.

6.Qazaxıstan Respublikasının demografik inkişafı. Rusiyada əhalinin sayının formalaşmasında təbii və mexaniki artımının rolu. Əhalinin orta illik artım dinamikası, meyllər. Əhalinin təbii artımının regional xüsusiyyətləri. Miqrasiya prosesləri. Daxili və xarici miqrasiya. Demografik siyasətin mahiyyəti.

7.Qazaxıstanda əhalinin məskunlaşması. Kənd məskunlaşması. Şəhər və kənd məskunlaşmasının strukturunda baş verən dəyişikliklər. Məskunlaşmanın regional xüsusiyyətləri və bu sahədə baş verən yeniliklər. Böyük şəhərləri. Şəhərlərin əhalisinin sayının qrupları. Bu sahədə baş verən dəyişikliklər. Şəhərlərin maddi və sosial bazaları. Müasir inkişaf xüsusiyyətləri. Şəhərlərin demografik inkişafına onun təsiri.

8. İran İslam Respublikasının demografik inkişafı. Əhalinin sayı. Milli-etnik tərkibi. Əhalinin təbii və mexaniki hərəkəti. Əhalinin təbii artımının dinamikası və onun əhalinin sayının formalaşmasında rolu. Xarici və daxili miqrasiya.

9.İran İslam Respublikasının əhalinin məskunlaşması.

Şəhər və kənd əhalisinin məskunlaşması. Məskunlaşmanın regional xüsusiyyətləri. Əhalinin yerləşməsinin coğrafi xüsusiyyətləri və onların arasında olan fərqlər. Əsas məskunlaşma arealları və onun formalaşmasının təbii-coğrafi, sosial-iqtisadi zəminləri.

10. Gürcüstan Respublikasının demografik inkişafı. Əhalisinin sayı. Tərkibi. Azərbaycanlıların demografik durumu. Əhalinin mexaniki hərəkəti. Xarici və daxili miqrasiya.

11. Gürcüstan Respublikasının əhalinin məskunlaşması. Əhalinin yerləşmə xüsusiyyətləri. Məskunlaşmanın regional fərqləri. Dağlıq və düzən ərazilərdə əhalinin məskunlaşma xüsusiyyətləri. Əhalinin yüksəklik qurşaqları üzrə yürləşməsi və məskunlaşması. Əsas məskunlaşma arealları. Tbilisi aqlomerasiyası.

12. Türkiyənin demografik inkişafı. Əhalisinin sayı. Yaş-cins, milli-etnik tərkibi. Təbii artımın dinamikası. Xarici və daxili miqrasiya. Say artımının dinamikası. Təbii və mexaniki hərəkətin, əhalinin sayının dinamikasının regional xüsusiyyətləri. Milli-etnik tərkibin regional xüsusiyyətləri.

13. Türkiyənin əhalisinin məskunlaşması. Əhalinin yerləşmə xüsusiyyətləri. Əhalinin sıxlığı. Əhalinin yerləşməsindəki regional fərqlər və bu sahədə baş verən dəyişikliklər. PKK separatizmi problemi.

14. Türkmənistanın demografik inkişafı və əhalinin məskunlaşması. Əhalisinin sayı. Yaş-cins, milli-etnik tərkibi. Təbii artımın dinamikası. Xarici və daxili miqrasiya. Say artımının dinamikası. Təbii və mexaniki hərəkətin, əhalinin sayının dinamikasının regional xüsusiyyətləri. Milli-etnik tərkibin regional xüsusiyyətləri. Əsas şəhərləri. Şəhər və qəsəbələrin ərazi üzrə paylanması. Şəhərlərin əhalisinin sayına görə tərkibi və bu sahədə sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı baş verən dəyişikliklər. Urbanizasiya və yalançı urbanizasiya problemləri. Kəndlərin strukturu.

Kəndlərin istehsal funksiyası. Dağlıq və dəniz sahili düzən ərazilərin kəndləri. Əsas kənd məskunlaşma arealları.

15. Ermənistanın demografik inkişafı və əhalisinin məskunlaşması. Ermənistan əhalisinin tərkibi. Təbii və mexaniki hərəkət və bu sahədə baş verən dəyişikliklər. Əhalinin sayının dinamikası və onun regional inkişaf xüsusiyyətləri. Azərbaycan işğal olunmuş ərazilərinə ermənilərin köçürülməsi. Şəhər və kənd əhalisinin məskunlaşması. Əhalinin əsas məskunlaşma arealları. İrəvan Qərbi Azərbaycanın, eyni adlı xanlığın mərkəzidir. Rus imperiyasının dədə-baba Azərbaycan torpaqlarında Ermənistan dövlətini yaratması. İrəva aqlomerasiyası.

Ədəbiyyat

Əsas

1. Литовка О. П. «Проблемы пространственного развития урбанизации». М., 1976.
2. Покшишевский В. В. «Население и география». М., 1976.
3. Хорев Б. С. «Пространственная организация общества». М., 1982.
4. Эфендиев В. А., Нагиев С. К. «География населения». Баку, 2005.
5. 6. E. Q. Mehrəliyev, N. H. Əyyubov, M. O. Sadıqov "Azərbaycan SSR-də əhalinin məskunlaşması məsələləri". Bakı, 1988.
7. V. Ə. Əfəndiyev "Urbanizasiya və Azərbaycanın şəhər yaşayış məskənləri". Bakı, 2002.
8. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət proqramı (2004 – 2008,2009-2013,2014-2018-ci illər).
10. Əhalinin siyahıyaalınma materialları. Cari statistik materiallar.
13. Əfəndiyev V. A., Nağıyev S. Q. Əhali coğrafiyası. Bakı, 2005.
14. Azərbaycanın iqtisadi və sosial coğrafiyası. Prof Əfəndiyev V.Ə. redaktəsi ilə Bakı, 2010.
15. Əfəndiyev V.Ə., Qasımova F.E. Azərbaycanda qəsəbə. Bakı, 2013.

Əlavə

1. Шешелгис К. К. «Единая система расселения на территории Литовской ССР». Минск, 1967.
2. Azərbaycan Respublikasının konstruktiv coğrafiyası, 2-ci cild. Bakı, 1999.
3. С. Мəmmədov "Avrasiyanın islam ölkələri". Bakı, 1999.
4. Ю. А. Симарин «Территориальная организация населения». М.,2004.